

ARBETSMARKNADS- POLITISKT DOKUMENT

Behandlat av Ung Vänsters riksting i Katrineholm 2019

 UNG VÄNSTER

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Den globaliserade kapitalismen	1
Kampen mot den globala kapitalismen	1
Den globala produktionens framtida organisering	3
Rasismen och den globala arbetsmarknaden	4
Splittringen mellan stad och landsbygd - en konsekvens av den globala kapitalismen	5
Förändringar på arbetsmarknaden.....	5
Industrialiseringen.....	6
Den svenska modellen.....	6
“Guldåldern” - Sverige i efterkrigstiden	7
1990-talets arbetsmarknad.....	8
Organiseringen av arbetet idag.....	8
Flexicurity och bemanningsföretag.....	9
Tidsbegränsade anställningar	10
New Public Management.....	11
Lean Production och just-in-time-produktion	11
Gig-ekonomi, appar och arbete.....	12
Dagens arbetsmarknad	13
Den könssegregerade arbetsmarknaden.....	13
Arbetsdelningen på arbetsmarknaden.....	14
Reproduktivt och produktivt arbete.....	15
Rasifieringsprocesser på den svenska arbetsmarknaden	16
HBTQ-förtryck på arbetsmarknaden.....	16
Funkofobi på arbetsmarknaden	17
Arbetslöshet.....	17
Facklig kamp.....	18
Arbetsrelaterade skador och dödsfall på arbetsplatsen.....	19
Våra förslag för en mer rättvis arbetsmarknad	20

Inledning

Ung Vänster är ett revolutionärt förbund och därmed skiljer sig våra tankar kring arbete som sådant, arbetsmarknad samt politik rörande arbete från andra ideologiska strömningar. Vi förstår att vår analys av arbetsmarknaden kräver å ena sidan ett globalt och å andra sidan ett nationellt perspektiv. I det här dokumentet lyfts ämnen som rör arbete och arbetsmarknadspolitik både på ett abstrakt och ett konkret plan. Det ekonomiska systemet och dess organisering av produktionen går inte att särskilja från de maktstrukturer som råder i samhället. Strukturer såsom rasism och könsmaktsordning spelar en central roll i reproducerandet av det ekonomiska systemet och vi kan se att rasifiering och könsbaserad kodning av arbete är processer som ständigt närvarar i vårt arbetsliv.

Det arbetsmarknadspolitiska dokumentet behandlar ämnen såsom hur den globala kapitalismen tar sig uttryck, hur arbetsmarknaden organiseras idag och hur den påverkar vår arbetsituation. Avslutningsvis lyfts de krav som är relevanta att ställa för oss idag.

Den globaliserade kapitalismen

Den globala koncentrationen av militärmakt, kapital, teknisk kunskap och administrativ makt i centrum är fortsatt stark i världen. På ett sätt har spelplanen för klasskampen förändrats sedan första hälften av 1900-talet och på ett sätt är den precis sig lik. Den enorma koncentration av makt hos både stater och multinationella företag i centrum kan inte beskrivas som något annat än imperialism. Bland centrumstaterna finns i viss utsträckning konkurrens och motsättningar, som idag yttrar sig i handelskonflikter, politiskt manövrerande och indirekt krigsföring, så kallat proxykrig. Centrumstaternas väpnade makt används främst för att upprätta och bevara geopolitiskt inflytande, och att undanröja motstånd mot imperialismen. Imperialismen är en förutsättning för att överklassens vinster ständigt ska öka. Därför är det av yttersta vikt för kapitalet att länderna i periferin är underordnade länderna i centrum så att man fortsatt kan utnyttja människor genom undermåliga arbetsvillkor och svårlöner.

Kampen mot den globala kapitalismen

Globaliseringen och den fria rörligheten för varor och kapital har skapat en lönepress nedåt. Tidigare har mer skyddade marknader och mer nationellt inriktade företag inneburit att lönekonkurrensen inte varit lika hård. I varuproducerande sektorer innebär hotet om att företagen kan flytta utomlands en avgörande faktor för att dämpa lönekraven i de rikare länderna. För tjänsteproducerande sektorer som bygg-, hotell- och restaurangsektorn, och transportsektorn förlitar arbetsköpare sig istället på EU:s fria rörlighet, arbetskraft på tillfälligt besök genom EU:s utstationeringsdirektiv och exploatering av migranter. Även om migration i viss mån kan öka konkurrensen om vissa jobb så är det inte i första hand det som driver ner löner och arbetsvillkor. Den lönedumpning som sker i centrumländerna sker främst genom att arbetsköpare

kan utnyttja lagstiftning, otrygga arbetsvillkor, branscher med svag facklig organisering eller fackens bristande kontakt med migrantgrupper. För att stoppa lönedumpningen krävs facklig organisering av och med de exploaterade grupperna. Även om reformer för en bättre arbetsrätt kan hjälpa, så är det enbart genom kamp och organisering som arbetsköpare kan tvingas följa kollektivavtalen och ge alla anställda avtalsenliga villkor. Det enda som kan utmana den globala kapitalismen är en globalt kämpande arbetarklass.

En av konsekvenserna av den globala kapitalismen är att ett fåtal multinationella företag i praktiken har mer makt än många av världens länder. Därför är de flesta av världens ledare rädda för facklig organisering och starka fackförbund. Man är rädd att förlora arbetstillfällen till andra länder om man tillåter arbetare att få det bättre. Med andra ord gör man den liberala dogmen "ett dåligt arbete är bättre än inget arbete" till lag.

Detta kan tyckas hopplöst. Demokratin har satts ur spel till förmån för marknaden. Faktum är att detta varken är hopplöst eller förvånande överhuvudtaget. I själva verket har det alltid varit på det här viset. Hot om revolution och storstrejker lade grunden för välfärdsapparatusens utbyggnad. Förbättrande av arbetares rättigheter kommer underifrån och inte ovanifrån. Organisering och kamp må vara arbetarklassen enda vapen, men det är också starkare än alla överklassens vapen tillsammans. För att en gång för alla krossa kapitalismen krävs det dock att arbetarrörelsen enar sig världen över och kämpar gemensamt.

Att skapa en internationell kamp för våra rättigheter är arbetarklassens största utmaning idag. På samma sätt som det tog tid att förena arbetarna på arbetsplatsen till att kämpa tillsammans i fackföreningar så kommer det ta tid att förena arbetarklassen världen över för att kämpa tillsammans i en global arbetarrörelse. Den största fienden till att vi ska kunna organisera oss tillsammans är nationalismen.

Nationalismen är essentiell för kapitalismens fortlevnad. Utan nationalismen skulle överklassens utsugning av arbetarklassen bli uppenbar för alla. Att försöka ena arbetare genom att prata om nationella intressen är dömt att misslyckas. Samtidigt så identifierar sig större delen av arbetarklassen i Sverige som svenskar medan en minoritet identifierar sig som arbetarklass.

De senaste decenniernas reaktionära våg i centrum är djupt oroande. Att nationalism och fascism återigen tycks bli populära bland breda folklager i centrum beror på imperialismens och rasismens dynamik. Människor och organisationer i centrum är väl medvetna om att den globala ojämlikheten ger dem större profiter och en högre levnadsstandard. När kapitalismens utveckling leder till arbetslöshet, hemlöshet och sänkt levnadsstandard i centrum väljer överklassen, småborgerligheten och även vissa arbetare att solidarisera sig med ett reaktionärt nationellt projekt, i ett försök att

splittra arbetarklassen och öka exploateringen av periferin. Denna utveckling är ett gift som slår sönder möjligheterna till internationell solidaritet mot kapitalismen, och alla socialisters uppgift måste vara att ena arbetarklassen mot fascismen och nationalismen.

För att uppnå detta krävs dock mer än att visa varför nationalism är dåligt. Arbetarrörelsen måste vara ett meningsskapande subjekt. För dem som vi vill organisera så har organiseringen i sig inget egenvärde, utan värdet ligger främst i kampen för socialismen och feminismen och möjligheten till att vinna segrar däri. Däremot så kan organiseringen kombineras med saker som har ett egenvärde för att visa varför vi kämpar. Detta kan exempelvis vara saker som studieförbund eller kulturorganisationer. Vikten av detta ska inte underskattas. Även om vi alla kämpar för våra egenintressen - för att få ett bättre liv och en bättre vardag - så är det viktigt att påminna sig om varför vi alla är kamrater inom arbetarrörelsen. För oss i arbetarklassen är det allmänna bästa synonymt med det personliga bästa. Därför gäller det att inte låta sig lockas av överklassens falska lovord om frihet genom individualism och splittring. Arbetarens väg till frigörelse sker genom kollektiv kamp och inte genom att agera kula i kapitalismens flipperspel.

En globalt enad överklass kräver en globalt enad arbetarklass. Både det internationella samarbetet mellan politiska organisationer såväl som mellan fackliga organisationer måste bli bättre. Det måste till många fler sympatiåtgärder och de fackliga rättigheterna måste försvaras till varje pris. Lyckas detta enande av arbetarklassen vinna mark - då kan ingen stoppa vår kamp för frihet och människovärde.

Den globala produktionens framtida organisering

Sedan kapitalismens födelse har den globala produktionen blivit allt mer specialiserad. Från att de flesta länderna varit mer eller mindre självförsörjande är idag alla stora ekonomier del av samma världskapitalistiska ordning där arbetsintensiva industrier förläggs där lönerna är låga och kapitalet dirigeras från börserna i New York och London.

I samhällsdebatten i Sverige idag påstås det ofta att Sverige förvandlats från ett produktionssamhälle till ett tjänstesamhälle. Det är visserligen sant att färre svenskar arbetar inom industrin idag jämfört med på sjuttioalet men fortfarande utgör den inhemska produktionen själva basen för Sveriges välstånd. Den främsta anledningen till att industrijobben har försvunnit är inte att fabriker flyttat utomlands utan att produktiviteten har mångfaldigats. I stället för att korta arbetstiden och höja lönerna har företagen minskat antalet anställda. Allt fler arbetar därför inom tjänsteproduktionen där effektiviteten ökat betydligt långsammare.

Den globala arbetsdelningen är inte statisk, utan utvecklas i enlighet med kapitalets profitkrav. När produktiv industri flyttas till länder i periferin för att kunna dumpa löner och kringgå arbetsrätt och facklig organisering blir en konsekvens att detta nya

låg-löneproletariat får en kritisk position i den globala ekonomin. Dessa arbetare har makten att stanna upp den globala kapitalismen genom strejk. Under 10-talet har världens hittills största masstrejker ägt rum i länder i periferin, och en tydlig utveckling mot en allt mer stridbar arbetarrörelse äger rum där. En annan konsekvens av att vissa länder i periferin industrialiseras är att dessa länder antar en lokal och underordnad imperialistisk roll gentemot sina fattigare grannar. Detta tillstånd kan beskrivas som att länderna är del av en global semiperiferi. Samtidigt som löner och arbetsvillkor i centrum stagnerar eller försämras vinner arbetarrörelsen segrar i semiperiferin. En tendens till global utjämning av arbetarklassens villkor är tydlig. På sikt kommer detta ge verkliga förutsättningar för en genomgripande internationell solidaritet. Frågan är hur vägen dit ser ut, och hur kraftigt livsvillkoren i centrum kan komma att försämrats.

Rasismen och den globala arbetsmarknaden

Rasistiska strukturer genomsyrar hela samhället och således även arbetsmarknaden. En bärande del av rasismen i samhället är överklassens behov av att splittra arbetarklassen. På arbetsmarknaden tar detta sig i uttryck genom överklassens sår split mellan inhemska arbetare, flyktingar och ekonomiska migranter. Den centrala konflikten står mellan överklass och arbetarklass. Det är överklassen som berövar arbetarna på frukten av deras arbete. Bättre levnadsförhållanden uppnås genom att gemensamt sparka uppåt, oberoende av vilken bakgrund vi har. Vi vet att vi tjänar på att hålla ihop mot rasism i det offentliga såväl som på arbetet.

Flera av de rasifieringsprocesser som förekommer på arbetsmarknaden är tydligt kopplade till den imperialistiska världsordningen. De flyktingströmmar som skapas av imperialistiska krig och klimatförstöring illegaliseras och utnyttjas antingen som arbetskraftsreserv, eller utestängs helt från centrum. Papperslösa migranter bildar ett låglöneproletariat med mycket små möjligheter till facklig organisering och obefintliga lagskyddade rättigheter, och dessutom går utbildningsvalidering mycket smidigare för invandrare från länder i centrum än för invandrare från länder i periferin. Ett annat exempel är att företag baserade i centrum lockar över och anställer högutbildade personer från länder i periferin. Därmed befäster länderna i centrum sitt övertag gentemot periferin när det kommer till utbildningsnivå och forskning och samtidigt tvingas länderna i periferin att fortsatt låta sin egen inhemska produktion domineras av företag från centrum.

Splittringen mellan stad och landsbygd - en konsekvens av den globala kapitalismen

En av de tydligaste konsekvenserna av Sveriges ekonomiska utveckling är att landsbygden förlorat stora delar av sina näringar då industriproduktionen flyttat utomlands och jordbruket till stor del konkurrerats ut av utländsk jordbruksproduktion. Detta i kombination med tjänstesamhällets ökade krav på högskoleutbildning har gjort att fler och fler flyttat från landsbygden in till städerna, vilket i sin tur fått städernas ekonomiska utveckling att blomstra. Samtidigt som landsbygden utarmats har livet i staden försämrats med bostadsbrist, högre priser och en underdimensionerad välfärd. Detta har skapat en splittring mellan stad och landsbygd. Därför har arbetarklassen i landsbygden respektive staden väldigt svårt att identifiera sig med varandra idag. När hopplösheten brer ut sig och klassintressena blir otydliga så vinner fascistiska rörelser mark.

Paradoxalt nog skulle den tekniska utvecklingen kunna ge bättre förutsättningar än någonsin för en levande glesbygd. En radikal regionalpolitik skulle kunna kombineras med en miljö- och klimatpolitik för ökad biologisk mångfald, ökad inhemsk matproduktion och minskade utsläpp, både på landsbygden och i städerna.

De senaste decennierna har man monterat ner den svenska landsbygdspolitiken som en del av den nyliberala utvecklingen i samhället. I den blinda tron på marknaden har man missat landsbygdens funktion i samhället. Det enda sättet att vända detta är att börja investera i landsbygden från samhällets håll. Dels handlar det om investeringar i infrastruktur så som gratis och bättre kollektivtrafik, internet och energiproduktion, men det handlar också om investeringar i viktiga samhällsliga funktioner såsom sjukvård, skola och ett levande kulturliv. Dessa investeringar skulle skapa framtidstro och vända den destruktiva utveckling som vi ser på landsbygden i dag.

Förändringar på arbetsmarknaden

Människan skiljer sig från andra varelser bland annat genom att vi har en förmåga att tänka abstrakt. Denna förmåga innebär att vi har möjlighet att både skapa och utveckla produktionsmedel, produktionsteknik och produkter. De saker vi skapar idag påverkar i sin tur framtida teknik. En grundläggande princip för teknikutveckling är att vi människor ständigt bygger vidare på det som tidigare åstadkommit. Ett hjul leder fram till skapandet av kärran som i sin tur möjliggör skapandet av nutida transportmedel så som bilar och bussar. Men den teknologiska utvecklingen påverkar även vårt sätt att se på formerna för arbetet och arbete i sig. Dessutom påverkas dagens arbetsmarknad ständigt av maktförhållanden och kamp mellan arbete och kapital vilket kräver att vi, som en del av arbetarrörelsen, ständigt analyserar våra samtida materiella förutsättningar. Detta avsnitt ämnar belysa hur den svenska arbetsmarknaden historiskt har sett ut samt hur arbetet organiseras idag.

Industrialiseringen

I de tidiga fabrikena saknade arbetarna en anställning med fasta timmar. Istället använde man sig av daglönearbete vilket innebar att arbetarna varje dag kom till fabriken och där fick de veta om de fick arbete för dagen eller inte. Den här typen av arbete avskaffades efter att arbetare organiserat sig för sina gemensamma intressen. Daglönearbetena innebar att fabriksägaren hade full makt över vem som fick jobb och vem som inte fick det samt kunde pressa ner lönerna på ett effektivt sätt. Idag ser vi hur daglönearbete återigen är någonting som används av företagen genom sms-jobb och gig-liknande arbetsformer. Daglönearbetet ger idag samma effekter som under industrialiseringen, nämligen pressade löner och otrygghet. Att daglönearbetet återkommit är ett tecken på att kapitalet och högern vunnit stora segrar mot en försvagad arbetarrörelse.

En grundbult för industrialiseringen är något som kallats *taylorismen* eller *scientific management*. Taylorismen är en teori kring hur man producerar produkter på ett så effektivt sätt som möjligt. Teorin innebär systematiska studier av arbetet i syfte att dela upp arbetet i olika moment och effektivisera dessa. Enligt Taylorismen bör varje moment utföras på ett standardiserat sätt, ofta genom löpande band-teknik och varje arbetsuppgift är specialiserad. Varje arbetare utför därmed en bestämd operation i tillverkningsprocessen. För att effektivisera produktionen blir varje arbetares arbetsuppgifter viktiga att kartlägga utifrån en tidsaspekt. Det är inte ovanligt att så kallade *tidsstudiemän* "klockar" hur lång tid varje moment tar. Dessa mätningar kan sedan utgöra en referensram för hur snabbt arbetet borde utföras. Denna metod har under de senaste årtiondena också spridit sig långt ifrån fabrikena och används numer också i mataffärer och snabbmatsrestauranger.

Den svenska modellen

Under 1900-talets början gjordes klassmotsättningarna tydliga genom arbetarnas organisering i den centraliserade industrin utifrån vilken de förde en offensiv klasskamp. Sverige var ett av världens strejktätaste länder i en tid då arbetarklassen runtom Europa beväpnade sig och förberedde sig för revolution. I ett försök att behålla freden på arbetsmarknaden och för att undvika arbetarnas maktövertagande kom den borgerliga regeringen med ett lagförslag som skulle inskränka strejkrätten. Socialdemokraterna drev vidare frågan när de tog över makten. Detta kom senare att bli Saltsjöbadsavtalet. Saltsjöbadsavtalet är ett avtal som slöts mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Landsorganisationen i Sverige (LO), det vill säga representanter från å ena sidan överklassen och å andra sidan den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen.

Saltsjöbadsavtalet är en av den svenska modellens hörnstenar. Det avtalet fastslår är bland annat att avtalsförhandlingar ska ske centralt, att kollektivavtal kan tecknas mellan arbetsmarknadens parter genom en frivillig överenskommelse, att staten inte ska lägga sig i avtalsförhandlingarna samt att det ska råda fredsplikt, det vill säga att

man inte får vidta stridsåtgärder, under avtalsperioder. Saltsjöbadsavtalet gäller än idag och även om det har förändrats sedan det tecknades 1938 fungerar det fortfarande cementerande framförallt kring hur avtal på arbetsmarknaden ska tecknas. Den svenska modellen har inneburit att facken har förvandlats från kämpande kollektiv till byråkratiska organisationer vars huvudfokus är förhandlingar, juridik och försäkringar. Den svenska modellen och Saltsjöbadsavtalet har, genom kravet om central förhandling och fredsplikten, pacificerat arbetarklassen och förhalat en revolutionär facklig kamp. Däremot så har statens icke-roll i lönesättningen varit positiv för arbetarna medan dess roll i avtalsförhandlingar genom Medlingsinstitutet och lagstiftning försvårat progressiv fackliga kamp.

“Guldåldern” - Sverige i efterkrigstiden

Efter andra världskriget bestod svensk produktion och export till stor del av industriproduktion. En tredjedel av arbetskraften arbetade inom industrin och industrifacken hade en stark maktställning på arbetsmarknaden. Industriarbetarnas fackliga styrka bidrog till att en rad olika sociala reformer kunde genomföras, exempelvis 40 timmars arbetsvecka och arbetsfria lördagar. Industriproduktionens enorma vinster och arbetarnas kollektiva styrka på arbetsmarknaden är även bidragande faktorer till att välfärdsapparaten under efterkrigstiden kunde byggas ut.

En annan process som infann sig under efterkrigstiden var att en allt större andel av arbetskraften började arbeta inom staten. Detta är delvis ett resultat av att välfärdsapparaten byggdes ut. Exempelvis inrättade man under denna tid institutioner så som fattigvård och arbetsförmedling vilket självfallet krävde arbetskraft. Genom dessa förändringar övergick man från ett i huvudsak produktionsinriktat samhälle till ett tjänstesamhälle vilket i hög grad påverkat dagens arbetsmarknad.

I slutet av 1940-talet utvecklades den så kallade Rehn-Meidner-modellen av två LO-ekonomer, Gösta Rehn och Rudolf Meidner. Modellen var en plan för ekonomisk politik som syftade till att skapa förutsättningar för en strukturomvandling som gynnade högproduktiv exportindustri vilket antogs leda till låg arbetslöshet och hög tillväxt. Arbetare i företag som gjorde stora vinster, exempelvis exportindustrin, skulle dämpa sina lönekrav och på så sätt skulle lönerna för de som arbetade i mindre lönsam sektor inte hamna efter. Idén om *den solidariska lönepolitiken* gav sken av att vara utjämnande men det som idén konkret ledde till var att arbetare som hade möjlighet att ställa radikala lönekrav tvingades att hålla tillbaka dessa.

Rehn/Meidner-modellen slog ut mindre produktiv industri vilket ledde till en storskalig centralisering av arbetet och drev även på urbaniseringen. Eftersom lönerna inom den mindre produktiva industrin höjdes gick en betydande andel företag i konkurs vilket frigjorde arbetskraft för den mer produktiva industrin i storstäderna. Det solidariska i den solidariska lönepolitiken var alltså framförallt den socialdemokratiska arbetarrörelsens solidaritet med storföretagen. Genom utbildning,

arbetsmarknadspolitiska åtgärder och strategiskt byggande av bostäder tog staten kostnaderna för denna industriella omställning. Rehn-Meidner-modellen innebar att svenska arbetare bytte stridbarhet och kollektiv makt mot smulor från den svenska överklassens bord. Att kapital och förmögenhet är så oerhört koncentrerade till ett fåtal individer i Sverige är en direkt konsekvens. De socialdemokratiska organisationerna fick rollen av fredsbevarare och försvarare av kapitalets rätt att styra arbetsmarknaden. När politiska förslag som skulle kunna utmana denna makt, som löntagarfonder, lyftes fram, sade överklassen upp klasskompromissen.

Under 1970-talet genomgick världen en överproduktionskris som innebar att ytterligare investeringar och effektivitetsökningar inte skulle leda till vinster för företagen. För att upprätthålla vinstnivåerna var löneandelarna tvungna att sjunka.

1990-talets arbetsmarknad

Decennierna efter 1970-talet växte nyliberalismen fram. Nyliberalismen präglas av ett stort fokus på ökad effektivisering, genomförande av nedskärningar och privatiseringar inom den offentliga sektorn samt en aggressiv antifacklig politik.

Nyliberalismen fick framförallt sitt genomslag i Sverige under senare delen av 1980- och 1990-talet. Nyliberalismen innebar en offensiv från höger på alla fronter, både politiskt, ideologiskt och ekonomiskt. Socialdemokratin och fackföreningsrörelsen såg fortfarande sin roll som bevarare av en klasskompromiss snarare än som arbetarklassens kamporganisationer, och bjöd inget motstånd. Många nyliberala reformer genomfördes av socialdemokratiska regeringar. Den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen försöker än idag klamra sig fast vid vad som kvarstår av denna klasskompromiss, medan överklassen går till fullt angrepp mot arbetarklassen.

1990-talets arbetsmarknad präglades av segregation där framförallt rasifiering och ålder påverkade ens trygghet på arbetsmarknaden. I dessa grupper, och generellt, ökade de tidsbegränsade anställningarna lavinartat vilket gjorde en stor del av arbetarna än mer otrygga och maktlösa.

Känslan av otrygghet och maktlöshet genomsyrade även samhället i stort. Nedskärningar, privatiseringar, besparingar på a-kassa och sjukförsäkringar samt det faktum att ca 200-300 tusen arbeten inom staten försvann för att man ville minska underskottet i statsbudgeten är några exempel på hur 1990-talets politik inte utformades utifrån arbetarklassens intressen.

Organiseringen av arbetet idag

Produktionen och ekonomin blir allt mer centraliserad samtidigt som vi kan se att vårt fysiska arbete blir allt mer decentraliserat. Decentraliseringen som just nu sker innebär svårigheter för den fackliga organiseringen. När vi som arbetar, genom arbetsformerna, hålls isär och när vårt arbete blir allt mer individualiserat minskar även ytorna för oss

att möta varandra och diskutera våra förutsättningar och intressen. Detta är någonting som arbetarrörelsen i bred bemärkelse bör analysera och arbeta emot.

Under industrialiseringen centraliserades det fysiska arbetet genom att allt fler blev fabriksarbetare. Arbetet utfördes i stora lokaler och de arbetande hade generellt många arbetskamrater. Ens bostad och det sociala livet var dessutom många gånger knutet till arbetsplatsen vilket främjade en känsla av gemenskap bland arbetarna. Idag kan vi se en motsatt tendens, nämligen att allt fler arbetar, frivilligt eller ofrivilligt, som egenföretagare eller har osäkra anställningar som präglas av en känsla av social isolering.

Under de senaste åren har en mängd förändringar skett på arbetsmarknaden och vi vet att det är av stor vikt att vi förstår vår omvärld för att kunna förändra den. I detta avsnitt kommer därför följande ämnen tas upp: *flexicurity* och *bemanningsföretag*, *tidsbegränsade anställningar*, *New Public Management*, *Lean Production* och *Just in time-produktion* samt *gig-ekonomi*.

Flexicurity och bemanningsföretag

I den offentliga debatten försöker högern ständigt hävda att dagens ungdomar vill ha "flexibla anställningar" och tillfälliga arbeten. Ingenting hade kunnat vara mer fel. I själva verket vill vi ha trygga anställningar med schyssta löner. Däremot finns det en, om än liten, grupp människor som vill att vi arbetare ska vara otrygga - nämligen överklassen. Flexicurity är en idé som säger sig vara en lösning för bägge parter. Diskussionen om flexicurity har funnits i EU under en längre tid och det man sa att man ville skapa på arbetsmarknaden genom flexicurity var både flexibilitet och säkerhet.

Flexicurity som idé har sin grund i en ökad användning av bemanningsanställningar. Bemanningsföretag är företag som hyr ut tillfällig personal till bland annat företag som på så sätt inte behöver anställa personer direkt i företaget. När bemanningsföretag diskuteras menar högern ofta att bemanningsföretag kan underlätta för företag när det är arbetstoppar. Ett av problemen är att företagen har börjat sätta i system att kontinuerligt använda sig av inhyrd arbetskraft, och inte enbart när det är toppar i produktionen. I praktiken innebär bemanningsanställningarna att de bemanningsanställda saknar eller har liten anknytning till arbetsplatsen och den ordinarie personalen. De innebär även en potentiell ökad splittring av arbetare eftersom de bemanningsanställda och den ordinarie personalen exempelvis kan utföra samma arbete men få olika lön.

Ökningen av bemanningsföretag och bemanningsanställda är slående och har fått konsekvenser för oss som arbetar. Tanken om flexicurity och det faktum att vi många gånger tvingas arbeta inom bemanningsföretag har lett till en ökad otrygghet för alla arbetare och vi vet att det som är bra för överklassen aldrig kommer att vara bra för oss.

Tidsbegränsade anställningar

På den svenska arbetsmarknaden gäller lagen om anställningsskydd (LAS). LAS kom till som ett skydd för oss som arbetar och innebär bland annat att arbetsköpare inte kan säga upp oss utan anledning. Lagen reglerar bland annat uppsägningstider, hur tidsbegränsade anställningar får användas samt vilka uppsägningar som är tillåtna. År 2008 förändrades lagstiftningen och en av ändringarna innebar att företag kan anställa personal med visstidsanställning utan att ange skäl till detta. Detta har lett till att allt fler arbetar visstid istället för med en tillsvidareanställning, en så kallad fast anställning.

Idag finns det fyra typer av tillåtna tidsbegränsade anställningar: 1) allmän visstidsanställning (AVA), 2) säsongarbete, 3) vikariat och 4) särskilda anställningar för arbetare som fyllt 67 år. De tidsbegränsade anställningarna har framförallt en sak gemensamt, nämligen att de tecknas för en bestämd tidsperiod. Enligt lagen om anställningsskydd ska anställningar i huvudsak tecknas som tillsvidareanställningar men vi kan konstatera att företag allt mer utnyttjar de tidsbegränsade anställningarna. Ett exempel på hur arbetsköpare trixar med lagen är att de ofta "staplar" otrygga anställningar på varandra. Du kan exempelvis arbeta med vikariatsanställning i två år för att din anställning sedan ska gå över i en allmän visstidsanställning.

Eftersom de tidsbegränsade anställningsformerna innebär otrygga anställningar är det inte häpnadsväckande att företag många gånger systematiskt använder sig av just dessa anställningsformer istället för att anställa personer med tillsvidareanställning. Även de tidsbegränsade anställningarna kan verka splittrande för arbetarkollektivet genom att vi delas upp och ges olika lön samt status beroende på hur vårt avtal med arbetsköparen ser ut.

Idag är det norm att anställa unga på 6 månaders provanställning vilket är fullt tillåtet. Med en provanställning saknar man både trygghet och rättigheter då det innebär att arbetsgivaren kan avskeda arbetaren utan att behöva ange något skäl. Att använda sig av provanställningar för att minska organisationsgraden och öka otryggheten hos de anställda, och därmed öka lojaliteten för företaget har satts i system av många arbetsgivare. Även för de unga som har en tillsvidareanställning så är många timanställda, vilket innebär att man inte har fasta arbetstider utan får schema månads-, veckovis eller ibland blir inringd samma dag. Ofta har man väldigt få garanterade timmar inom anställningen och även denna anställningsform innebär en stor otrygghet för den som arbetar."

New Public Management

NPM, eller New Public Management, är ett samlingsbegrepp för olika reformer som skett kring den offentliga sektorns styrning och organisation. Den bakomliggande tanken med NPM är att den offentliga sektorn ska skötas och organiseras på liknande sätt som det privata näringslivet och syftet är ökad effektivisering. NPM är en konsekvens av den nyliberala vågen som sköljt över världen och Sverige och begreppet inbegriper reformer som både är av administrativ- och ideologisk karaktär.

Reformerna kring administration som genomförts i kölvattnet av NPM har inneburit en ökad dokumentation, utvärdering och mätning av prestation och effektivitet. Vi känner igen tendensen inom bland annat sjukvård och skola där mätning och dokumentation har fått ta allt mer plats i verksamheten.

De ideologiska och politiska aspekterna av NPM handlar om konkurrens och marknadsifiering. Dessa reformer har lett till att man i den offentliga verksamheten börjat se exempelvis patienter och elever som kunder, köpare av en vara. Dessutom har man varit tvungna att konkurrera med privata alternativ och med varandra. Detta har i sin tur lett till en mängd följdproblem så som betygsinflation, sämre arbetsvillkor för de som arbetar och sämre kvalitet på vården. NPM går hand i hand med privatisering av offentlig verksamhet, och en utveckling där välfärden drivs som företag föranleder ofta utförsäljning av samma välfärd.

Lean Production och just-in-time-produktion

Lean Production är en utvecklingsstrategi med syfte att identifiera och eliminera de steg i produktionen som inte skapar värde för företaget. *Lean Production* hänger samman med *Scientific Management* och riktar sig framförallt till företag som ägnar sig åt massproduktion men har även tillämpats exempelvis inom sjukvården.

En grundbult inom *Lean Production* är *just-in-time-produktion*. *Just-in-time* handlar om att varan produceras direkt till konsumenten. Tillverkningen sker direkt efter beställning från konsumenten och produktionen baseras på ett komplext system av global outsourcing med en stor andel underleverantörer. Förespråkarna menar att denna typ av produktion minskar slöseri men däremot sker tillverkningen på ett ohållbart sätt utifrån ett klimatperspektiv på grund av de långa transportsträckorna och snabba transportererna.

Lean Production och *just-in-time* skapar stress och ökar mängden förslitningsskador eftersom arbetssättet bygger på ständigt ökande tempo. Den individuella prestationen mäts och ska effektiviseras vilket gör att mikropauser och pauser i allmänhet blir en måltavla för effektiviseringsåtgärder.

Gig-ekonomi, appar och arbete

Dagens arbetsmarknad kallas ibland för en *gigekonomi*. Begreppet handlar om att allt fler arbetare, istället för att vara anställda tillsvidare, arbetar med enskilda "gig". Idag arbetar runt 20% av arbetsstyrkan i Sverige med gig-liknande anställningar och andelen "gigare" ökar dag för dag.

Det finns tre huvudsakliga anledningar till varför gigekonomin möjliggjorts, nämligen 1) den tekniska utvecklingen, 2) att arbetsköparna önskar anställa flexibla, och därmed otrygga, arbetare samt 3) att arbetslösheten är hög och att arbetare därmed tvingas in i otrygga anställningar.

Hur gigekonomin fungerar kan illustreras genom två exempel: appen Uber och diverse appar för hemleverans av mat. Uber är en app där privatpersoner bedriver en taxiliknande verksamhet och helt enkelt erbjuder människor skjuts. Uber har även lanserat något som kallas UberPOP. Vad UberPOP egentligen innebär är en storskalig organiserad svarttaxiverksamhet. Eftersom privatpersonerna inte är registrerade och åker i privata bilar konkurrerar de med den ordinarie taxiverksamheten och fenomenet riskerar att slå ut hela taxibranschen.

Under de senaste åren har hemleverans av mat, framförallt genom cykelbud, ökat markant. Beställningarna tas emot genom appar och därefter kan gigaren ta uppdraget och köra ut maten. Företag så som Hungrig, Foodora och Uber Eats använder konsekvent gigare som arbetskraft och har uppmärksammats för att bryta mot arbetsmarknadens normer, lagar och regler. Cykelbud har exempelvis vittnat om att de tjänar 39 kronor i timmen, att arbetsplatserna saknar kollektivavtal samt att arbetsmiljön brister.

Bägge ovanstående exempel belyser ett förhållandevis nytt sätt att organisera ekonomin på som är nödvändigt att analysera. Gigekonomin kan komma att förändra relationen mellan arbetare och konsumenter. Tidigare har relationen präglats av solidaritet eftersom konsumenten i majoriteten av fallen även är arbetare. Relationen har grundats på en förståelse för att om man sänker lönen för arbetaren så kan man inte heller konsumera i lika hög grad.

I en gigekonomi förvandlas konsumenten även till arbetsköpare. Företagsägaren köper inte arbetskraft utan tillhandahåller enbart en tjänst eller plattform som arbetaren kan "köpa in sig på" genom att betala en viss procent av det värde man skapar till den som äger plattformen eller tjänsten. Dessa typer av företag behöver således varken ansvara för tryggheten på arbetet eller betala särskilt stora summor för de produktionsmedel som behövs. Istället är det arbetaren själv som ansvarar för att se till att man exempelvis har en cykel, en mobil och de arbetskydd som krävs för att utföra arbetet.

De med makt säger inte sällan att vi arbetare behöver vänja oss vid en framtid utan fasta anställningar och trygghet på jobbet. Framväxten av gigeconomien tyder på att de antagligen har rätt i sin analys. Arbetarrörelsen måste hitta effektiva sätt att organisera gig-arbetare. Decentralisering och mer otydliga relationer mellan arbetare, arbetsköpare och konsument försvårar denna uppgift, men exempel på organisering och strejker bland gig-arbetare förekommer redan runt om i världen. När det inte längre finns en arbetsplats som fungerar som naturlig mötesplats för arbetare uppstår ett behov av andra platser att mötas, och här har fackliga och socialistiska organisationer en viktig roll att fylla. Osäkra anställningar ska bekämpas så långt som möjligt, men de hundratusentals människor som redan har gig-jobb behöver organisationer och gemensam kamp.

Dagens arbetsmarknad

Situationen på den svenska arbetsmarknaden präglas av könsmaktsordning och rasism. Dessa strukturer hör ihop med osäkerheten på arbetsmarknaden och är till mångt och mycket ett resultat av en segregerad arbetsmarknad. Samtidigt är den fackliga rörelsen kraftigt försvagad vilket försvårar vår kamp om makten över vårt arbete. I följande avsnitt diskuteras den könssegregerade arbetsmarknaden, arbetsdelning, rasifieringsprocesser på arbetsmarknaden, arbetsplatsrelaterade skador samt facklig kamp.

Den könssegregerade arbetsmarknaden

När det kommer till uppdelningen mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden så finns det två olika typer: horisontell könssegregation och vertikal könssegregation. Horisontell könssegregation innebär att det är en skev fördelning mellan könen inom olika yrken i samhället. Vertikal könssegregation innebär att män innehar de ledande positionerna på arbetsmarknaden. Horisontell könssegregation är problematiskt då det befäster de traditionella könsrollerna i samhället, med andra ord att kvinnor är ansvariga för det reproduktiva arbetet. Vertikal könssegregation är problematiskt då det innebär att män har mer makt än kvinnor på arbetsmarknaden och därav tar beslut och prioriteringar som gynnar mäns och missgynnar kvinnors ställning i samhället.

I takt med globaliseringen har en hel del mansdominerade branscher försvunnit från Sverige. Detta har lett till ett skifte i könsstrukturen på arbetsmarknaden. Idag är fler män arbetslösa än kvinnor i motsats till hur det var innan tjänstesamhällets framväxt. En annan konsekvens av detta är att det idag jobbar en betydligt större andel män inom reproduktiva arbeten eller traditionellt kvinnliga yrken än förr. Det har alltså skett en maktförskjutning på arbetsmarknaden till kvinnors fördel. Vissa män har reagerat och motsatt sig denna utveckling vilket är en av anledningarna till Sverigedemokraternas och andra fascistiska och reaktionära organisationers framgångar på senare år. Dock får man inte glömma bort att den horisontella och vertikala könssegregationen är fortsatt stark på arbetsmarknaden. Det är fortfarande män som har makten i samhället.

Arbetsdelningen på arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknaden är idag uppdelad efter kön, där de flesta av de vanligaste yrkena antingen är kraftigt mansdominerade eller tvärtom. Könsegregeringen minskar inom vissa yrken, bland annat inom tjänstemannayrken medan det inom LO-yrken fortsatt finns en tydlig uppdelning mellan manligt- respektive kvinnligt kodade yrken. Skillnaden mellan män och kvinnor på chefspositioner minskar också även om män fortfarande är överrepresenterade och framförallt sitter på de tyngsta chefspositionerna.

I diskussionen om jämställdhet på arbetsmarknaden påpekas ofta den stora skillnaden i inkomst som finns mellan män och kvinnor. I Sveriges fall är inte skillnaden inom yrkena särskilt stor utan det som skapar skillnader mellan män och kvinnor är primärt skillnaden mellan olika branscher och att kvinnor arbetar mer deltid. Att skillnaden inom yrken inte är så stor i Sverige beror på den starka feministiska kamp om lika lön för lika arbete som historiskt förts och hur de nationella kollektivavtalen ser ut.

Sedan 80-talet har kollektivavtal med fastslagna löner för alla allt oftare kombinerats med lokala och individuella förhandlingar vilket ökat lönespridningen och gynnat män. Individuella löneförhandlingar är vanligast inom privat sektor och i tjänstemannajobb. Att det är stora löneskillnader mellan branscher har flera orsaker. En orsak är att män som har höglönejobb, både jobb som kräver högskoleutbildning och jobb som inte kräver det, stänger ute kvinnor genom att skapa en stämning kvinnor inte vill vistas i. De flesta kvinnor som slutar inom t.ex. byggbranschen gör inte det pga att de inte gillar yrket utan eftersom den sociala arbetsmiljön är dålig. Detta känns igen i andra mansdominerade yrken som säljare och ekonomer. Denna uppdelningen är även ett tydligt exempel på hur könsmaktsordningen formar arbetsmarknaden till mäns fördel.

En annan orsak som påverkar könsskillnaderna på arbetsmarknaden är att kvinnor arbetar mer deltid än män. Detta har flera olika anledningar, den första handlar om att kvinnor idag oftare arbetar med mer fysiskt krävande arbetsuppgifter som till skillnad från deras manliga motsvarigheter saknar hjälpinsatser eller verktyg som underlättar arbetet. Detta gör att många kvinnor inte orkar arbeta heltid och idag är det arbetarkvinnor som är den grupp som går i pension tidigast. Den andra anledningen är den ojämlika fördelningen av det obetalda hemarbetet. Kvinnor gör en majoritet av det obetalda arbetet vilket skapar en större arbetsbelastning som leder till att många inte orkar lönearbeta heltid. Den sista anledningen är att många av kvinnors yrken är relationstunga och därför mer psykiskt påfrestande än mäns arbeten som oftast kan lämnas efter en arbetsdag. Detta leder till att många kvinnor inte orkar arbeta heltid.

Löneskillnader mellan män och kvinnor tenderar att förvärras i och med familjebildning och barn. När två föräldrar ska fördela föräldraledighet mellan sig tenderar den förälder som tjänar mest att ta ut en mindre del av föräldraledigheten, vilket ger en starkare

ställning på arbetsmarknaden och ökar löneskillnaderna. Ojämnt uttag av föräldraledighet har också en kraftig inverkan på pensioner, och är en viktig delförklaring till varför kvinnors pensioner i genomsnitt är mycket lägre än mäns.

En del feministiska debattörer har velat se en ny solidarisk lönepolitik där industriarbetare, hantverkare och andra mansdominerade grupper ska minska sina lönekrav för att arbetare i offentliga sektorn ska kunna få högre löner och kunna komma ikapp. Det bygger på en falsk motsättning mellan olika arbetare. Resultatet av en sådan lönepolitik skulle innebära högre vinster för företagen men mindre pengar åt den offentliga sektorn. I själva verket är högre löner i den privata sektorn en förutsättning för högre löner inom den offentliga sektorn. Arbetstidsförkortningar inom industrin och högre löner i offentlig sektor tillsammans med ett aktivt jämställdhetsarbete på arbetsplatserna är vägen för att uppnå en jämställd arbetsmarknad.

Reproduktivt och produktivt arbete

Idag är den tydligaste uppdelningen mellan mäns och kvinnors arbete uppdelningen mellan reproduktivt och produktivt arbete. Produktivt arbete är det arbete som skapar produkter eller nya produktionsmedel exempelvis, byggarbete, fabriksarbete eller ingenjörsarbete. Reproductivt arbete är det som tar hand om och skapar arbetskraft, alltså allt från föda barn till att ta hand om sjuka människor. Det produktiva arbetet utförs till största del av män medan det reproduktiva arbetet till största del utförs av kvinnor, det gäller i båda fall både det obetalda och det betalda arbetet.

Det är omöjligt att analysera arbetsdelning utan att analysera hur olika arbeten kodas utifrån en traditionell syn på kön. De kvinnligt kodade arbetena, så som vårdarbete, barn- och äldreomsorg samt hushållsarbete sker idag både inom hemmets ramar men även genom lönearbete. Kvinnors intåg på arbetsmarknaden omvandlade därmed tidigare obetalt reproduktivt arbete till betalt reproduktivt arbete. Arbetsdelningen ser till att kvinnor tar hand om och tvingas på ansvaret för arbetarklassens välmående. Det kan vi se i att kvinnor har merparten av det psykosociala ansvaret för inte bara andra personer i sin omgivning utan framförallt männen i deras omgivning. Detta tar sig uttryck på arbetsmarknaden i att framförallt kvinnor tvingas in i yrken med samma syfte, att se till att arbetarklassen mår bra så den kan producera mer profit åt överklassen. Det här har stora konsekvenser för kvinnors mående då detta arbete (både det obetalda och det betalda) innebär psykisk påfrestning. Kvinnor är överrepresenterade bland de som lider av utbrändhet.

I takt med att en större andel av det arbete som utförs i centrum är tjänstearbete jobbar också en större del av centrums arbetarklass med reproduktivt arbete. Högern och kapitalet är medvetna om detta, och för en politisk strategi för att skapa en lågavlönad tjänstesektor i Sverige. Ett viktigt syfte med denna strategi är att kommersialisera allt större delar av våra liv, så att saker som att städa sitt hem eller laga mat till sig själv ska

ersättas av kommersiella alternativ. Detta presenteras ibland som feminism, att det skulle frigöra kvinnor från bördan av obetalt hemarbete. Det är dock tydligt att en sådan utveckling inte tar bördan av detta arbete från kvinnor som kollektiv, utan enbart flyttar den från relativt rika kvinnor till några av de mest exploaterade skikten av kvinnliga arbetare. För en riktig frigörelse från obetalt reproduktivt arbete krävs kollektivisering och solidaritet, exempelvis genom kollektiva storkök. En relevant jämförelse är daghemsreformen, där barnomsorgen togs över och finansierades av staten, i motsättning till att privata företag erbjuder barnomsorg till den som har råd.

På dagens arbetsmarknad är det tydligt hur produktivt arbete premieras i lönekuvertet. Att det reproduktiva arbetet undervärderas är en av de viktigaste anledningarna till att kvinnor har mindre inkomst än män. Den här skeva indelning av arbetsmarknaden skapar en stor maktskillnad mellan yrkena beroende på hur de könas eftersom pengar är en källa till makt. För att skapa jämlikhet kommer män inom produktiva arbeten behöva solidarisera sig med de kvinnodominerade yrkena för att pressa upp deras löner och ta ett större ansvar för hemarbetet.

Rasifieringsprocesser på den svenska arbetsmarknaden

Idag är det tydligt att en del av rasifieringen av människor sker genom arbetsdelningen på arbetsmarknaden. I dagens samhällsdebatt är utrikesföddas arbete en stor fråga där det framställs som att de enda arbeten en rasifierad person kan ta är enkla serviceyrken. Detta är en tydlig process där rasifierade strukturellt diskrimineras in i arbeten med låga löner och dåliga villkor. Idag stängs rasifierade ut ifrån yrken de har kompetens för och tvingas in i arbeten med lägre status och löner. Det är tydligt hur det finns en arbetsdelning där rasifierade tvingas in i låglönearbeten för att beröva dem makten i samhället.

Utvecklingen mot en mer informell arbetsmarknad, med otrygga anställningar och en lägre facklig organiseringsgrad, slår särskilt hårt mot rasifierade arbetare. Papperslösa används konsekvent som superexploaterad arbetskraft i vissa sektorer, och arbetar under slavliknande löner och villkor med ständiga hot om polisanmälan och utvisning som repressivt hot. Den växande del av tjänstesektorn där hushållsarbete kommersialiseras utnyttjar i väldigt stor utsträckning rasifierade kvinnor som arbetare. Rasismen används för att legitimera denna arbetsdelning och de usla löner som är vanliga i denna sektor.

HBTQ-förtryck på arbetsmarknaden

HBTQ-personer möter, precis som i samhällets övriga delar, ett förtryck på arbetsmarknaden vilket många gånger leder till en ohållbar arbetsmiljö. Det kan handla om homofobiska och transfoba kommentarer i fikarummet, en rädsla att det är säkrast att inte komma ut för att inte riskera en otrygg anställning eller så kan det röra sig om att man tvingas att "komma ut" då exempelvis arbetsintyg eller passerkort inte bär ens

nuvarande namn. Det finns även exempel på hur HBTQ-personer valts bort i ansökansprocesser vilket bidrar till en än mer otrygg arbetsituation för gruppen. Utvecklingen mot en mer informell och otrygg arbetsmarknad slår på många sätt extra hårt mot HBTQ-personer. Ung Vänster vet att om en är otrygg är vi alla otrygga och vi kommer alltid kämpa emot HBTQ-förtryck.

Funkofobi på arbetsmarknaden

Funktionsnedsatta har extra svårt att komma in på dagens arbetsmarknad. Det råder många fördomar kring funktionsnedsatta som försvårar möjligheten att få jobb. Till exempel fördomar om att nedsatt rörlighet också ger nedsatt mental kapacitet eller fördomar om vad man kan och inte kan göra om man saknar syn. Det kan också vara svårare att genomföra arbetsintervjuer vilket även det kan försvåra för funktionsnedsatta att få jobb. Funkofobin i samhället gör att många mot sin vilja tvingas leva på försörjningsstöd även om de vill jobba. Detta är något som starkt påverkar funktionsnedsattas ställning på arbetsmarknaden och i samhället. I grund och botten handlar funkofobi till stor del om kapitalismens logik. Eftersom produktionen inom kapitalismen alltid ska pressas till effektivitetens gräns så kommer de som saknar de efterfrågade förmågorna att tryckas ut från arbetsmarknaden. I grund och botten handlar det om rätten att få leva och forma sitt eget liv.

Arbetslöshet

I vårt samhälle är makten över vem som arbetar central. Arbetarrörelsens främsta vapen, strejken, går ut på att lägga ner arbetet för att orsaka arbetsköparen ekonomisk skada, och arbetsköparens svar är ofta lockout, att utestänga ännu fler från arbete för drabba arbetarnas ekonomi. Arbetslösheten beskrivs ibland som något opolitiskt som alla vill motverka, men det är långt ifrån sant. Genom en hög arbetslöshet skapas ett tryck nedåt på löner och arbetsvillkor, när det finns arbetslösa som är beredda att ta ett jobb till sämre villkor hellre än att fortsätta vara arbetslös. Arbetslösheten används av högern för att rättfärdiga lönesänkningar, angrepp på arbetsrätten och statliga subventioner till låglönesektorer.

Hela centrum präglas idag av ihållande hög arbetslöshet, särskilt bland unga. Detta har flera förklaringar. Dels har riksbanken i hela centrum slutat ha låg arbetslöshet som mål för sin penningpolitik, för att istället sikta på en låg inflation. Dels har sjunkande profitnivåer gjort att kapitalet hellre investerar pengar i finansiella derivat än i att anställa människor. De jobb som unga faktiskt får är inte fasta anställningar, utan gig, vikariat eller visstidsanställningar, vilket gör att väldigt många pendlar mellan olika jobb och arbetslöshet. Hotet om att stå utan inkomst används för att disciplinera den unga arbetskraften och genomdriva kraftiga försämringar av rättigheter.

Den fackliga rörelsen såg tidigt hur arbetslösheten användes som ett vapen av överklassen. Som svar skapade man A-kassan, som ger en ersättning baserad på lönen vid arbetslöshet, för att ge arbetarkollektivet möjlighet att tacka nej till arbete med

dåliga villkor utan att svälta. En viktig del av Rehn-Meidner-modellen var Arbetsförmedlingen, som skulle hjälpa arbetare att hitta nya jobb när lågproduktiva företag konkurrerades ut och gick i konkurs. Dessa instrument har historiskt fungerat väl som värn mot arbetslösheten, men för unga idag är de i hög grad satta ut spel, delvis till följd av direkta attacker från högern. Eftersom gig och korta visstidsanställningar inte ger rätt till a-kassa kan de flesta unga inte få ut pengar därifrån vid arbetslöshet. Arbetsförmedlingen har under de senaste decennierna i allt större utsträckning fått en repressiv roll gentemot arbetslösa, istället för att stå på deras sida. Samtidigt som allt fler jobb förmedlas via privata kontakter snarare än Arbetsförmedlingen ställs allt högre krav på arbetslösa för att få ersättning, i form av kvantitativa krav på antal sökta jobb eller deltagande i meningslösa workshops. Arbetarrörelsen behöver, precis som för 150 år sedan, hitta strategier för att möta en ständigt hög arbetslöshet och stärka arbetares ställning som kollektiv.

Facklig kamp

Arbetsplatskamp är hjärtat i arbetarrörelsen och har varit en viktig del för arbetarrörelsens framsteg och organisering. Makten över arbetet kommer alltid vara centralt för vår och fackföreningarnas kamp. Fackföreningsrörelsen skapades för att öka arbetarnas inflytande över arbetsplatserna, se till att göra dem säkrare och förbättra löner och villkor för oss som arbetar. I Sverige har fackföreningsrörelsen historiskt varit hårt kontrollerad av Socialdemokraterna.

Att demokratisera och radikaliserar fackföreningsrörelsen är en av vänsterns absolut viktigaste uppgifter under de kommande åren. Idag är lojalitet med "rörelsen" den viktigaste förutsättningen för att göra facklig karriär medan den som organiserar underifrån och bygger en rörelse ses som en bråkstake och ett problem. Fackföreningsledarna har löner som gör att deras livsstil mer liknar direktörernas än arbetarna de företräder. Tillsammans med det reflexmässiga försvaret för socialdemokraterna skapar det ett förakt för facket som försvårar och förhindrar byggandet av ett verkligt slagkraftigt vapen i kampen mot arbetsköparna.

Sveriges fackföreningar är svagare än på lång tid och detta syns bland annat genom sjunkande medlemsantal och minskat inflytande i samhället. Vi ser hur attacker på strejkrätten och arbetsrätten bemöts av facket med dåliga kompromisser som minskar deras inflytande och försämrar medlemmarnas villkor. Fackföreningarnas stora utmaning idag är den förändrade arbetsmarknaden och högerns attack på arbets- och strejkrätt.

Arbetsmarknaden blir idag allt mer geografiskt decentraliserad i hur arbetet leds och organiseras. Stora företag använder sig i allt högre grad av franchiseverksamhet vilket gör att det inte är så många som arbetar på samma arbetsplats till skillnad från hur det såg ut i de gamla fabrikena. Detta skapar större distans till ägaren av företaget, som man troligtvis aldrig träffar, men gör att distansen blir kortare till din närmsta chef.

Detta är ett sätt för företagen att rikta om arbetarnas ilska mot mellanchefen/arbetsledaren som inte sitter på någon större makt istället för att rikta den mot företagsägaren. En decentralisering av arbetsplatsen gör det också svårare för facken att organisera arbetarna då det kan vara svårt att se motsättningarna på arbetsplatsen när man arbetar tillsammans med sin chef. Småföretagare, så som restaurangägare, försöker också ofta bygga en tydlig känsla av lojalitet mellan anställd och arbetsköpare för att förhindra facklig organisering. Liknande strategi finns även på större företag så som IKEA och Scania med syfte att motverka offensiva fackföreningar.

Arbetsrelaterade skador och dödsfall på arbetsplatsen

Skadorna arbetare får från sin arbetsplats är många och kan se olika ut från person till person. Efter att vi under en lång period haft sjunkande skador på arbetsplatserna har trenden nu brutits och vi ser igen att skadorna ökar, framförallt de psykiska. Det vi oftast förknippar med arbetsplatsolyckor är klassiska olyckor som skapar en tydlig skada vid ett tillfälle, såsom ett fall. Dessa olyckor kostar många arbetare livet genom att de fastnar i en maskin eller faller från en byggställning. Dödsfall på arbetsplatsen minskar i samhället som en följd av att den typen av arbetsplatser försvinner allt mer från den svenska arbetsmarknaden. I alla tider har dödsfall kunnat minimeras men i överklassens jakt på profit finns inget intresse att tillgodose säkrare teknik eller skyddsutrustning.

Förslitningsskador är en annan typ av arbetsplatsskador som kan skapa men för livet. Dessa typer av skador anmäls inte lika ofta då det inte är något som sker under ett enskilt tillfälle utan är något som under tid orsakas av förslitningar, exempel på detta är vibrationsskador från verktyg i byggbranschen eller ryggskador från tunga lyft inom vården.

Den tredje och idag vanligaste arbetsplatsskadan är psykisk ohälsa primärt bland kvinnor, rasifierade och HBTQ-personer. Idag är sjukskrivningen för psykiska besvär exempelvis den dubbla för kvinnor som för män och framförallt är det unga människor som drabbas. Vi vet även att rasism och diskriminering mot HBTQ-personer påverkar vår arbetsmiljö negativt.

Utbrändhet och psykisk ohälsa är något som exploderat på arbetsmarknaden de senaste åren. Den psykiska ohälsan kommer ofta från ökad stress på jobbet. Detta kan bero på olika saker, exempelvis ökad arbetsbelastning, minskad personalstyrka och ökade krav från arbetsköparen. I kapitalismens jakt på profit och effektivisering behövs alla dessa nedskärningar av personalstyrka och förmåner som orsakar ökad stress. Den offentliga sektorn är särskilt drabbad då nedskärningar slår hårt mot arbetsplatser där behov styr verksamheten och inte en marknadsefterfrågan.

Våra förslag för en mer rättvis arbetsmarknad

★ **Arbete åt alla!**

Ung Vänster står bakom kravet om full sysselsättning. På den kapitalistiska arbetsmarknaden utgör arbetslösheten ett medel för överklassen för att kunna sänka våra löner, försämra våra arbetsvillkor och förlänga våra arbetsdagar. Om full sysselsättning råder tydliggörs det att konflikten står mellan arbetare och kapitalist, och inte mellan arbetare och arbetare. Om alla har ett arbete kan ingen tvingas till att ta ett arbete med sämre lön och sämre villkor än någon annan arbetare. Utan ett krav på och ett aktivt arbete för att uppnå full sysselsättning blir det svårt att som arbetarrörelse agera offensivt i vår kamp för förkortad arbetstid, högre löner och bättre arbetsvillkor. I dagens otrygga arbetsmarknad behövs en ny definition av full sysselsättning som utgår från rätten till heltid.

★ **Förkorta arbetstiden!**

Ung Vänster kräver en generell arbetstidsförkortning med bibehållen lön. Det är ingen naturlag som bestämt att vi ska lönearbeta åtta timmar per dag. Normen om 8 timmars arbetsdag bestämdes på 1920-talet – och ingen kan förneka att produktiviteten har ökat markant sedan dess. Produktivitetsökningarna kan användas på olika sätt. De kan användas till löneökningar, de kan som idag till största delen hamna i aktieägarnas fickor i form av vinster, eller så kan arbetstiden förkortas. Det är hög tid att än en gång ta strid om vilken arbetstidsnorm som ska gälla.

★ **Demokratisera fackföreningsrörelsen!**

Facket måste bli vårt vapen i kampen för bättre villkor och högre löner. En demokratisk fackförening är en kämpande fackförening. Vi vill se förändringar så att det är den grundläggande organiseringen på golvet som återigen blir det centrala - inte förhandlingar, lobbying och försäkringsarbete. En sådan rörelse behöver en ledning att lita på. Därför borde det vara en självklarhet att ingen ombudsman eller förtroendevald har högre lön eller betydligt bättre villkor än medlemmarna de representerar. Inget kollektivavtal eller andra kompromisser med arbetsköparna borde skrivas under utan medlemsomröstning.

★ **Investera i vår framtid!**

Sverige behöver på en rad områden rustas upp. Det råder akut bostadsbrist i majoriteten av landets kommuner, järnvägen är kraftigt eftersatt och man har skurit och sågat i den offentliga sektorn. Vi vet att byggandet av ett modernt miljonprogram, upprustning och utbyggnad av järnvägen samt fler händer inom vård och skola är nödvändiga satsningar för vår framtid. Dessutom kräver samhällsutvecklingen satsningar på förnyelsebar energi och digital infrastruktur. Samtliga av dessa investeringar skulle samtidigt skapa många och viktiga

arbetstillfällen.

★ **Avskaffa de otrygga anställningarna!**

Unga förtjänar en trygg vardag. Därför vill Ung Vänster avskaffa allmän visstidsanställning. Även tiden för provanställningar måste kortas. Idag kan en provanställning vara i sex månader. Ung Vänster kräver att maxtiden för provanställningar kortas till en månad.

★ **Avskaffa bemanningsföretagen!**

Bemanningsanställningar är bra för arbetsköparna men dåligt för oss. Bemanningföretagen innebär en ökad splittring bland arbetarna eftersom olika arbetare ges olika lön och status beroende på om de tillhör den ordinarie personalen eller är anställda via bemanning. Ökningen av bemanningföretag slår hårt mot oss arbetare och gynnar enbart de som äger våra arbetsplatser. Därför vill Ung Vänster avskaffa bemanningföretagen!

★ **Krafttag mot stress och dödsfall på arbetet!**

Det krävs mer forskning kring hur man motverkar stress jobbet och arbetsplatsolyckor. Därför vill vi återinföra Arbetslivsinstitutet, den myndighet som förut var forskningsinstitut och kunskapscentrum för arbetslivsfrågor. Dessutom vill vi att Arbetsmiljöverket ska få mer resurser till granskning av arbetsplatser samt att missförhållanden alltid måste få påföljder. Vid offentliga upphandlingar måste det ställas betydligt hårdare krav på kontroll av underleverantörer. Det ska även finnas en nollvision om dödsfall på arbetsplatserna.

★ **Nolltolerans mot rasism, sexism och HBTQ-förtryck på arbetsplatserna!**

Arbetsplatserna måste vara fria från rasism, sexism och HBTQ-förtryck. Att känna sig bekväm och trygg på sin arbetsplats är en del av en fungerande arbetsmiljö och är viktigt för att vi som arbetar ska må bra. Ung Vänster vill ge arbetsmiljöverket ökade resurser för att kunna sätta dit arbetsköpare som bryter mot de styrdokument som gäller kring arbetsmiljö. Rasism, sexism och HBTQ-förtryck skapar dålig psykosocial arbetsmiljö och bör därför ses som ett viktigt arbetsmiljöproblem att ta tag i.

★ **Ökat inflytande på arbetsplatsen!**

Vi vet att det är arbetarna som bäst avgör hur arbetet och arbetsplatserna ska skötas - och inte arbetsköparna. Vårt inflytande över arbetsplatserna handlar om demokrati. Ung Vänster vill utvidga demokratin till att även innefatta makten över arbetet och ekonomin som sådan. För oss är det självklart att vi arbetare ska ha inflytande över arbetstiden, arbetsmiljön och det som berör vårt arbete i stort. Genom facklig organisering och kollektiv kamp på arbetsplatserna kan vi

vinna segrar som i slutändan kan bidra till att vi kollektiviserar ägandet av det arbete vi utför samt mervärdet vi skapar.

★ **Rätt till heltid!**

Ung Vänster ser att det håller på att ske ett systemskifte där fler och fler arbetsköpare slutar att anställa på heltid och ersätter de heltidare som slutar med deltidare. Unga idag, och framförallt unga tjejer, tvingas ofta att ta flera olika jobb för att få pengar till mat och hyra. Att inte få jobba tillräckligt många timmar för att kunna leva på sin inkomst är en vardag för många av oss unga idag. Vi tycker att heltid ska vara en norm på arbetsmarknaden. Det är oacceptabelt att arbetsköpare tvingar delar av arbetsstyrkan att arbeta deltid. Ung Vänster driver krav om rätten till heltid parallellt med kravet om arbetstidsförkortning. Vi tycker helt enkelt att alla ska ha rätt till arbete och att vi borde dela på de arbeten som finns och är samhällsrelaterade och nödvändiga.